

سخن نخست

رسانه‌های اجتماعی در آرشیوها: غلفت یا فرصت؟

امیررضا اصنافی^۱

وقتی به سیر تحول منابع اطلاعاتی از دوران غارنشینی انسان‌ها تاکنون نگاه می‌کنیم، درمی‌یابیم که در هزارهٔ جدید، یعنی از آغاز سال ۲۰۰۰، روند این دگرگونی‌ها سیر تصاعدی به خود گرفته است و تقریباً در هر دو سال، شاهد پیدایش رسانه‌های جدیدی هستیم که بشر برای انتقال اطلاعات از آن‌ها بهره می‌گیرد. در آغاز، رسانه‌های اجتماعی نظیر وبلاگ‌ها و حتی بعد از آن، اورکات و غیره بیشتر جنبه سرگرمی داشتند ولی به تدریج در زندگی حرفه‌ای و علمی، جای خود را باز کردند و جزئی جدایی‌ناپذیر از زندگی بشر شدند. پیشرفت‌های فناوریانه، مؤسسات مختلف اطلاعاتی مثل آرشیوها، کتابخانه‌ها و موزه‌ها را تحت تأثیر قرار داده است. رسانه‌های اجتماعی، ابزارهایی هستند که به‌طور گسترده در این مراکز و مؤسسات، مورد استفاده کارکنان و کاربران نهایی قرار می‌گیرند.

هدف اساسی از به‌کارگیری رسانه‌های اجتماعی در کتابخانه‌ها، موزه‌ها و آرشیوها اشاعه اطلاعات برای طیف گسترده‌تری از مخاطبان و کاربران است. پژوهشگران بسیاری معتقدند که رسانه‌های اجتماعی می‌توانند برای ترویج خدمات آرشیوها به‌خصوص ارسال اسناد مورد نیاز محققان برای آن‌ها مورد استفاده قرار گیرد که این قضیه می‌تواند هم در زمان محققان صرفه‌جویی به‌عمل آورد و هم باعث حفظ و نگهداری اصل اسناد و پیشگیری از سرقت یا آسیب دیدن آن‌ها شود.

واقعیت این است که به‌نظر می‌رسد به‌سادگی در حال گذر از رسانه‌های اجتماعی به‌عنوان محمول‌های جدید انتقال اطلاعات هستیم. باید به قابلیت‌ها و ویژگی‌های هر یک از رسانه‌های

۱. دکترای علم اطلاعات و دانش‌شناسی.
استادیار گروه علم اطلاعات و
دانش‌شناسی دانشگاه شهید بهشتی.
aasnaf@gmail.com

اجتماعی برای استفاده در آرشیوها توجه و راهبردهای خاصی در این زمینه تدوین کرد. به کارگیری این ابزارها در آرشیوها فقط یک نام ساده نیست، بلکه باید این فعالیت را به گونه‌ای مدیریت کرد که مستمر باشد.

به بهره‌گیری از رسانه‌های اجتماعی در آرشیوها از چند بعد می‌توان نگاه کرد. نخست اینکه آرشیویست‌ها باید همهٔ رسانه‌های اجتماعی موجود را بشناسند و مهارت‌های بهره‌گیری از آن‌ها را بدانند. دوم، تدوین خط‌مشی و برنامه مشخص برای بهره‌گیری از این ابزارها در زمینه ارائه خدماتی نظیر مشاوره اطلاعاتی، عرضه اسناد موردنیاز محققان و اطلاع‌رسانی دربارهٔ فعالیت‌های مرکز آرشیوی. سوم، نگاه بلندمدت و آتی به رسانه‌های اجتماعی، به این معنی که بتوان محتوای موجود در این رسانه‌ها را استخراج و آرشیو کرد. باید توجه داشت میراث عصر ما برای نسل‌های آینده، دیگر کتاب‌های خطی، سندهای دست‌نویس و نظایر آن‌ها نیست. بلکه اطلاعاتی شامل عکس‌ها، فایل‌های صوتی، فیلم‌ها و نوشته‌هاست که در رسانه‌های اجتماعی به اشتراک گذاشته می‌شود. در غیر این صورت، نسل آینده از اطلاعاتی که در این رسانه‌ها به گردش درآمده آگاهی نخواهد داشت. همان‌طور که بسیاری از رسانه‌های اجتماعی مثل یاهو، برفیکس، اورکات و وایبر دیگر وجود ندارند که بدانیم چه اطلاعاتی در آن‌ها وجود داشته است، ممکن است در آینده اثری از ابزارهایی مانند پیام‌رسان‌های تلگرام، واتس‌آپ و غیره نباشد. بنابراین باید ابزارهایی دیگری وجود داشته باشد که بتوان اطلاعات موجود در آن‌ها را استخراج و آرشیو کرد که این مورد نیز مستلزم در اختیار داشتن شاخص‌های کلان و خرد است. در نهایت باید بیان داشت که آرشیو ملی ایران به‌عنوان سازمان مادر و متولی استانداردهای آرشیوی در کشور، می‌تواند پیش‌تاز بهره‌گیری از رسانه‌های اجتماعی در آرشیوها، هم از جنبهٔ ارائه خدمات و هم از جنبهٔ نگهداری پیشینه‌های ملی مبادله‌شده در این ابزارها باشد. آینده نزدیک است و باید هر چه سریع‌تر برای این مورد، برنامه‌ریزی و راهبردهای نظری و عملیاتی تدوین کرد.

